कक्षा ८ मा अध्ययनरत सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली भाषाशिक्षा

विभाग, स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) दोस्रो वर्षको

नेपा.शि.५९८ को प्रयोजनार्थ

तयार पारिएको

शोधप्रस्ताव

शोधार्थी

शरदकुमार लुइँटेल

एम.एड. दोस्रो वर्ष

परीक्षा क्रमाङ्क : २१४०३४१

क्याम्पस क्रमाङ्क : ५०

त्रि.वि.दर्ता नं. : १६०८४-८६

नेपाली भाषाशिक्षा विभाग

सुकुना बहुमुखी क्याम्पस

इन्द्रपुर, मोरङ

२०६८

१. शोधशीर्षक

यस शोधपत्रको शीर्षक कक्षा 'आठका सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन' रहनेछ ।

२. शोधप्रयोजन

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्रसंङकाय नेपाली शिक्षा विभागअन्तर्गत नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) दोस्रो वर्षको नेपा.शि. ५९८ को प्रयोजनका लागि तयार गरिएको हो ।

३. शोध समस्या

क) कक्षा आठमा अध्ययनरत सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठनमा के कस्ता त्रुटि गर्छन ?

ख) कक्षा आठमा अध्ययनरत सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिका कारण के कस्ता हुन सक्छन् ?

ग) कक्षा आठमा अध्ययनरत सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिको प्रकृति र स्वरूप के-कस्तो छ ?

४. उद्देश्य

क) कक्षा आठमा अध्ययनरत सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठन गर्दा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्नु ,

ख) कक्षा आठमा अध्ययनरत सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठन गर्दा गर्ने त्रुटिहरूको कारण पत्ता लगाउनु ,

ग) कक्षा आठमा अध्ययनरत सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठन गर्दा गर्ने त्रुटिको प्रकृति र स्वरूप पहिचान गर्नु ।

५. अध्ययनको सीमा

प्रस्तुत शोधप्रस्तावलाई निम्न सीमामा सीमित गरिनेछ :

क) सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थी भन्नाले मोरङ जिल्लाको झोराहाट गा.वि.स.का श्री सरस्वती उच्च मा.वि. झोराहाट १, वीरेन्द्र मा.वि.झोराहाट ९, बैजनाथपुर गा.वि.स.को श्री सार्वजनिक मा.वि. बैजनाथपुर, भौडाहा गा.वि.स.को श्री प्रजातन्त्र माध्यमिक विद्यालय भौडाहा र सुन्दर नि.मा.वि. भौडाहा गरी तीन गा.वि.स.का जम्मा ५ वटा सरकारी विद्यालयमा कक्षा आठमा अध्ययनरत ६० जना विद्यार्थी भन्ने बुझिनेछ ।

ख) त्रुटि भन्नाले उक्त सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीसँग लिने परीक्षणमा देखिने नेपाली वाक्यगठनसँग सम्वन्धी त्रुटिहरूलाई मात्र लिइनेछ ।

ग) यो शोधपत्र लिङ्ग, वचन, पुरुष र कालका आधारमा मात्र विश्लेषण गरिनेछ ।

६. शोधविधि

६.१ जनसङ्ख्या छनोट

प्रस्तुत शोधपत्रमा मोरङ जिल्लाको झोराहाट गा.वि.स.का दुई बैजनाथपुर गा.वि.स.का १ र भौडाहा गा.वि.स.का २ गरी जम्मा ५ वटा सरकारी विद्यालयमा कक्षा आठमा अध्ययनरत ६० जना सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीहरूलाई नमुना जनसङ्ख्याका रूपमा छनोट गरिनेछ ।

६.२ सामग्री निर्माण

क) विद्यार्थीहरूका त्रुटिको पहिचान गर्नका लागि नमुना छनोटमा परेका विद्यार्थीहरूलाई वस्तुगत, विषयगत, अनुवाद र स्वतन्त्र लेखनको परीक्षा समेत लिइनेछ ।

ख) लिङ्ग, वचन, पुरुष र कालका आधारमा आधारित रही प्रश्नपत्रको निर्माण गरी परीक्षा सञ्चालन गरिनेछ ।

६.३ विश्लेषण

सङ्कलित सामग्रीको व्याख्या तथा विश्लेषणका निम्ति निम्न प्रक्रिया अवलम्बन गरिनेछ :

क) विद्यार्थीका अभिव्यक्तिमा देखिएका त्रुटिहरूलाई लिङ्ग, वचन, पुरुष र कालका आधारमा विभाजन गरी उदाहरण स्वरूप प्रस्तुत गरिनेछ ।

ख) विभिन्न पक्षमा देखिएका त्रुटिका प्रतिशतका आधारमा त्रुटिको विश्लेषण गरिनेछ ।

६.४ सामग्रीको कार्यान्वयन

क) वस्तुगत , विषयगत, स्वतन्त्रलेखन र मौखिक गरी चार प्रकारका प्रश्नहरू तयार गरी त्यसलाई नै अध्ययनको मूल सामग्रीका रूपमा प्रयोग गरिनेछ ।

ख) वस्तुगत, विषयगत, स्वतन्त्रलेखन र मौखिक उत्तरलाई समेत परीक्षण गरी नमुना छनोटमा परेका विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनका कुन कुन पक्षमा त्रुटि गरे भनी परीक्षण गरिनेछ ।

ग) प्रश्नको उत्तर लेख्नु भन्दा अगाडि विद्यार्थीहरूलाई उत्तर पुस्तिकाको शिरमा नाम र विद्यालयको नाम लेख्न लगाइनेछ ।

घ) परीक्षा लिँदा वस्तुगत प्रश्नका लागि ठीक उत्तरमा ठीक (√) चिह्न र बेठीक उत्तरमा बेठिक (X) चिह्न लगाउन निर्देशन दिइनेछ । त्यसैगरी छोटो तथा लामो उत्तरात्मक विषयवस्तुगत प्रश्नको तलपट्टि खाली ठाँउमा वाण (⟶) चिह्नले सङ्केत गरेको ठाँउमा उत्तर लेख्न लगाइनेछ ।

ङ) स्वतन्त्र लेखनको लागि प्रश्नपत्रमै समय सीमा निर्धारण गरी प्रश्नपत्रमै उत्तरपुस्तिका प्रदान गरिनेछ ।

च) सामग्री सङ्कलनका क्रममा वाक्यगठनको सौद्धान्तिक अध्ययनका लागि विभिन्न कृति र शोधहरूको स्वध्ययनलाई पनि आधार मानिनेछ ।

## ७.	अध्ययनको औचित्य

कक्षा आठमा अध्ययनरत सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली वाक्यगठन गर्दा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्दै त्यस्ता त्रुटिहरूको वर्गीकरण र विश्लेषण गरी त्रुटिको निराकरण गर्न यस विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्नु आवश्यक छ । त्रुटि अध्ययनको महत्त्व तथा आवश्यकता भाषासिकाइका क्रममा एकपक्षमा मात्र सीमित नभई भाषाशिक्षणका क्रममा आउने अनेकन पक्षसँग यसको सम्बन्ध रहेको हुन्छ । त्रुटिविश्लेषणले भाषाशिक्षणका क्रममा भाषासिकाइ प्रक्रिया, उद्देश्य निर्माण, पाठ्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक निर्माण, शिक्षणविधि छनोट, मूल्याङ्कन प्रक्रिया आदिमा समेत महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको पाइनुले यसको अध्ययन विश्लेषण महत्त्वपूर्ण मानिन्छ ।

यसरी त्रुटि विश्लेषणका क्रममा त्रुटिको पहिचान गरी त्यस्ता त्रुटिको निराकरण गर्न तथा निदानात्मक शिक्षण गर्नका लागि त्रुटिविश्लेषण गर्नु आवश्यक छ । यसभन्दा अगाडि त्रुटिविश्लेषणसँग सम्बन्धित विभिन्न किसिमका अध्ययन अनुसन्धान भएपनि सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिको खासै अध्ययन अनुसन्धान नभएकाले पनि यो अनुसन्धान औचित्यपूर्ण रहेको देखिन्छ ।

## ८.	पूर्वकार्यको समीक्षा

कुनै पनि कार्यको थालनी गर्नुपूर्व त्यस सम्बन्धी भए गरेका कार्यहरूको अध्ययन गर्नु सान्दर्भिक हुन्छ किनभने पूर्वअनुभवले गर्दा वर्तमानमा अझ अगाडि बढ्न सहयोग र प्रेरणा मिल्दछ । यसका अतिरिक्त विगतमा सम्बन्धित विषय वा क्षेत्रमा के कस्ता कार्यहरू कसरी सम्पन्न भएका छन ? के कस्ता निष्कर्ष प्रस्तुत गरेकाछन् ? भाषशिक्षणमा देखिएका त्रुटिहरूलाई कम गर्ने उपायहरू के कति छन् ? यस्तै पक्षहरूको सूचनाबाट सौद्धान्तिक पृष्ठभूमि प्राप्त हुने , पुनरावृत्तिको प्रभावबाट जोगिने एवम् व्याख्या विश्लेषणको आधार समेत प्राप्त हुन्छ । यसर्थ

यहाँ वाक्यगठनसँग सम्बन्धित केही त्रुटिहरूको अध्ययनसँग सम्बन्धित केही पूर्वकार्यको अध्ययन गर्ने प्रयास गरिएको छ :

पारसमणि भण्डारी (२०३९) द्वारा "नेपाली भाषा दोस्रो भाषाका रूपमा सिक्ने कक्षा ८ का विद्यार्थीहरूले वाक्यगठनमा गर्ने अशुद्धिहरूको अध्ययन" शीर्षकमा एक लघु अनुसन्धान प्रस्तुत गरिएको छ । यसको उद्देश्य नेवारीभाषी विद्यर्थीहरूद्वारा नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरू पहिल्याई निराकरण गर्नु रहेको छ ।

रामचन्द्र लम्साल (२०४०)द्वारा "निम्न माध्यमिक तह पूरा गरेका आवासीय र साधारण विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको नेपाली वाक्यगठन सम्बन्धी त्रुटि पक्षको तुलनात्मक अध्ययन" शीर्षकमा एक लघु अनुसन्धान प्रस्तुत गरिएको छ । उक्त अनुसन्धानमा आवासीय र साधारण विद्यालयमा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूको नेपाली वाक्यगठन सम्बन्धी त्रुटिपक्षको पहिचान गरिएको छ । साथै उक्त दुबै किसिमका विद्यार्थीहरूका बीचमा वाक्यगठनमा पाइने त्रुटिपक्षको पारस्परिक तुलना गरिएको छ । नमुना छनोटमा परेका आवासीय र साधारण विद्यालयका विद्याथौहरूको तुलनात्मक अध्ययनमा साधारण विद्यालयका विद्यार्थीहरूको स्तर कमजोर देखिएको छ ।

रामप्रसाद भट्टराई (२०४३) द्वारा "प्रमाणपत्र तहमा अध्ययन गर्ने विद्यार्थीहरूको नेपाली व्याकरणिक कोटिसम्बन्धी त्रुटिविश्लेषण " शीर्षकमा एक शेधपत्र प्रस्तुत गरिएको छ । प्रस्तुत शोधपत्रमा व्याकरणात्मक कोटिका आठ पक्षहरू लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, कारक, भाव, पक्ष र वाच्यको मात्र अध्ययन गरिएको छ । यस अनुसन्धानमा व्याकरिणक त्रुटिविश्लेषण गर्दा सौद्धान्तिक पक्षलाई भन्दा प्रयोगिक पक्षलाई नै बढी जोड दिएको पाइन्छ । व्याकरणात्मक कोटिका उक्त आठ पक्षहरू सम्बन्धी ६४ वटा प्रश्नहरू निर्माण गरी उनीहरूबाट सामग्री सङ्कलन गरिएको छ । सामग्री सङ्कलनका लागि १०० जना विद्यार्थीलाई नमुनाको रूपमा समावेश गरिएको पाइन्छ । उनीहरूका उत्तर पुस्तिकालाई परीक्षण गरी त्रुटिहरूलाई केलाइएको छ ।

गङ्गाबहादुर के. सी. (खड्का) (२०५५) द्वारा "सुर्खेत जिल्लाका कक्षा पाँच उत्तीर्ण विद्यार्थीहरूमा पाइने त्रुटिहरूको अध्ययन" शीर्षकमा एक शोधपत्र प्रस्तुत गरिएको छ । जसको प्रमुख उद्देश्य मगरभाषी विद्यार्थीहरूले कविताको सस्वरपाठन, शब्दोच्चारण, वाक्यगठन र वर्णविन्यासमा गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउनु, त्रुटिको तुलनात्मक अध्ययन विश्लेषण गर्नु र प्राप्त निष्कर्षका आधारमा सुझावहरू प्रस्तुत गर्नु रहेको छ ।

भोलाप्रसाद ढकाल (२०५५) द्वारा "कक्षा ९ मा अध्ययनरत विद्यार्थीहरूमा पाइने नेपाली वाक्यगठन सम्वन्धी त्रुटिहरूको अध्ययन" शीर्षकमा एक लघु अनुसन्धान भएको छ । यसमा भाषासिकाइमा हुने त्रुटिसम्बन्धमा सैद्धान्तिक चर्चा गर्ने , साधारण र आवासीय विद्यालयका विद्यार्थीहरूबाट नेपाली वाक्यगठन सम्बन्धमा गरिने त्रुटिहरूको तुलनात्मक विश्लेषण गर्ने र त्रुटि निराकरणात्मक शिक्षणका लागि सुझाव दिने जस्ता मुख्य उद्देश्यमा यो अनुसन्धान केन्द्रित रहेको छ ।

विन्दु पौड्याल (वस्ती) (२०५८) द्वारा "कक्षा सातमा अध्ययनरत थारूभाषी विद्यार्थीहरूमा पाइने त्रुटिहरूको अध्ययन" शीर्षकमा एक शोधपत्र तयार गरिएको छ । यो शोधपत्र मुख्य रूपमा सस्वरपठन, शब्दोच्चारण, वाक्यगठन र वर्णविन्यासमा विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिहरू पत्ता लगाउने तथा क्षेत्रगत विद्यार्थीहरूले गरेका त्रुटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन, विश्लेषण गरी त्यसबाट प्राप्त निष्कर्षका आधारमा सुझावहरू प्रस्तुत गर्ने उद्देश्यमा प्रस्तुत शोध केन्द्रित रहेको देखिन्छ ।

अशेश्वर यादव (२०६३) द्वारा "कक्षा ५ मा अध्ययनरत मैथलीभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन " शीर्षकको शोधपत्र प्रस्तुत गरिएको छ । जसको मुख्य उद्देश्य कक्षा ५ मा अध्ययनरत मैथलीभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको क्षेत्र पत्ता लगाइ त्यस्ता त्रुटिहरूको निराकरणका लागि सुझाव दिनु रहेको छ । साथै ग्रामीण र सहरीया विद्यालयका विद्यार्थीहरूले गर्ने त्रुटिहरूको तुलनात्मक विश्लेषण गर्नु रहेको छ ।

९. अध्ययनको रूपरेखा

अध्ययाय एक : शोधपरिचय

अध्याय दुई : त्रुटिविश्लेषणको सैद्धान्तिक अध्ययन

अध्ययाय तीन : वाक्यगठनका दृष्टिले नेपाली र सरदार (बाँतर) भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण

अध्याय चार : सरदारभाषी (बाँतर) विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषाको वाक्यगठनमा गर्ने त्रुटिहरूको पहिचान, व्याख्या र विश्लेषण

अध्याय पाँच : निष्कर्ष तथा सुझाव

सन्दर्भसूची

अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०५२) , **केही परिप्रेक्ष्य तथा पद्धति,** काठमाडौ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

ढुङ्गेल, भोजराज र दुर्गाप्रसाद दाहाल (२०६८), प्रायोगिक भाषा विज्ञान -दोस्रो संस्करण), काठमाडौँः एम.के पब्लिसर्स एण्ड डिस्ट्रिब्युटर्स ।

ने.रा.प्र.प्र.(२०४०), **नेपाली बृहत् शब्दकोश (प्रथम संस्करण)**, काठमाडौं : नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।

बन्धु चूडापणि (२०४८), **भाषाविज्ञान,** ललितपुरः साझा प्रकाशन ।

भण्डारी, पारसमणि (२०६३), **स्नातकोत्तर नेपाली शिक्षा शोधविवरण**, काठमाडौं : न्यू हिरा बुक्स इन्टरप्राइजेज ।

………… (२०६८), **भाषिक अनुसन्धान विधि**, काठमाडौं : पिनाकल पब्लिकेशन ।

भट्टराई , रोहिणीप्रसाद (२०३३) , **बृहत् नेपाली व्याकरण,** काठमाडौं : नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान ।

………………… (२०५५), समसामयिक नेपाली व्याकरण -दोस्रो संस्करण), काठमाडौँ : रत्नपुस्तक भण्डार ।

………………… (२०५६) सामाजिक तथा प्रायोगिक भाषा विज्ञान, काठमाडौँ : रत्नपुस्तक भण्डार ।

…………………… (२०६२), समसामयिक नेपाली व्याकरण -तेस्रो संस्करण), काठमाडौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

शर्मा, मोहनराज (२०५४), शब्दरचना र वर्णविन्यास, भोटाहिटी, काठमाडौँ : नवीन प्रकासन ।

सिग्द्याल, सोमनाथ (२०४८), मध्यचन्द्रिका, ललितपुर : साझा प्रकासन ।